

GRUPS REDUITS EN UN CENTRE ORDINARI: una fórmula d'escolarització d'alumnes amb NEE a l'etapa secundària

Carles Pinar García

Psicopedagog, IES Josep Mestres i Busquets

RESUMEN

"Grupos Reducidos en un centro ordinario"

- una fórmula de escolarización de alumnos con necesidades educativas especiales en la etapa secundaria -"

El presente artículo expone una experiencia de escolarización de alumnos con discapacidad, en un centro ordinario de secundaria obligatoria, el instituto Josep Mestres i Busquets. El artículo está organizado en tres apartados que responden a los siguientes propósitos:

En primer lugar, comunicar una experiencia educativa estable y, por lo que sabemos, bastante particular en nuestro panorama educativo. A este propósito responde el apartado "LA EXPERIENCIA, UNA REALIDAD".

En segundo lugar, enmarcarla dentro del "Plan Director de la Educación Especial" del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, a fin de identificar cómo queda reflejada en él. El apartado correspondiente se titula "LA EXPERIENCIA Y EL PLAN DIRECTOR".

En tercer lugar, aportar algunas ideas que partiendo de una visión crítica, permitan definir las "bondades" y los "peligros" que hemos observado a lo largo de estos años, para que puedan tenerse en cuenta por parte de otros institutos, equipos psicopedagógicos, familias de alumnos o, por la propia Administración Educativa, al impulsar procesos o propuestas similares. Este último apartado se titula "REFLEXIONES Y PROPUESTAS".

ABSTRACT

"Small groups of students at an ordinary facility – a schooling formula for students with special needs at high school -"

This article showcases the educational experience of students with learning disabilities in a normal high school setting, the "IES Josep Mestres i Busquets". The article has been organized into three parts that address the following three objectives:

Convey a stable and, in our opinion, very unique educational experience within the educational backdrop. To this end, we have provided the section titled, "The Experience: A Reality."

Attempt to outline this experience for the Director of the Plan for Special Education, in order to ascertain how it can be applied. The corresponding section is titled, "The Experience and the Director of the Plan for Special Education."

Provide some ideas that, from a critical standpoint, allow for functional definitions of the "advantages or benefits" and "dangers" that we had been observing over these past years, in such a way that they can be considered by the "IES", the "EAP", the students' families, and/or the faculty. These should be assessed when instituting programs (processes) or similar propositions. This final section is titled, "Reflections and Propositions."

INTRODUCCIÓ

Des del moment que vaig entrar a l'IES Josep Mestres i Busquets i vaig conèixer, encara que superficialment, l'experiència, una frase em va ressonar al cap: "Aquí és a on tu vols treballar". La sort, i segurament les "ganes", van fer possible aquell desig, ara fa ja tres cursos. Penso que en aquests moments, el meu coneixement ja no és tan superficial i crec que després de força anys en un EAP, donar a conèixer i aportar l'opinió des de dins d'un centre escolar, pot resultar interessant per aquells companys i companyes amb qui, sovint des de fora, hem compartit la decepció i les dificultats quan arriba el moment de l'ESO per als alumnes amb NEE. Continuo estant satisfet de treballar-hi i ara estic segur que paga la pena fer-ho, pels nois i noies que aprenen i conviuen en una història possible i que funciona.

L'EXPERIÈNCIA, UNA REALITAT

L'experiència del nostre IES, situat en un barri treballador de Viladecans, és una realitat des de 1996, any en què el centre es va crear, ja que fins aleshores havia estat un centre de primària. Per tant, per al centre, els qui hi treballem i el mateix sector, no és pas una escolarització de tipus experimental, sinó que està plenament inserida en el dia a dia de l'Institut i és coneguda i utilitzada pels usuaris i serveis educatius de la zona que engloba Viladecans, Gavà, Castelldefels i Sant Climent. En aquests moments, i després

de 8 cursos mantenint l'estructura organitzativa que exposarem a continuació, aquest any en sortirà la 5a promoció.

Què fem, a quin lloc, d'on hem sorgit?

El que anomenem "Grups Reduïts" es pot descriure com una fórmula d'escolarització consistent en la presència d'un grup més per nivell, integrat per alumnes amb NEE, que conviu amb els grups "ordinaris" de l'Institut. Aquests Grups Reduïts estan formats per un màxim de 8 alumnes i no són una estructura paral·lela, sinó que és una fórmula normalitzada al nostre IES, que prioritza l'atenció específica que requereixen aquests alumnes. Per tant, tenir un Grup Reduït per nivell d'ESO, els seus alumnes, com tots els altres companys del centre, promocionen de nivell cada curs, si no és que es considera oportú allargar el cicle un curs més.

Des de l'Administració s'ubica aquests Grups Reduïts com a "Unitats d'EE en un centre ordinari". El passat 1 d'octubre de 2003 es van regularitzar mitjançant la resolució 3225/2003. De fet, els Grups Reduïts no es poden considerar del tot una línia més, ja que els alumnes amb NEE que l'integren, pertanyen a un grup "ordinari" i quan no estan al Grup Reduït, participen a les activitats adreçades a aquest grup ordinari que podem anomenar "de referència".

Si no es té en compte la singularitat que representa la presència d'aquests grups de més, som un centre "ben" ordinari

de Secundària, que oferta també el Batxillerat. Tendim cap a les tres línies d'ESO, tot i que en alguns cursos arribem a tenir-ne fins a cinc. L'extracció socioeconòmica de la major part de famílies pot considerar-se de classe treballadora mitja-baixa; hi ha, però, una part dels alumnes del centre que és clarament marginal. No és tampoc un centre tranquil pel que fa a grau de conflictivitat, ja que la comissió de convivència té més feina de la que voldria i pot fer. Dir també que sovint, la corresponsabilitat de les famílies en la tasca educativa dels fills és més aviat baixa, per la qual cosa aquest fet suposa una manca de límits per part de molts nois i noies.

El naixement dels Grups Reduïts va ser resultat de la promoció d'alumnes amb NEE que havien estat integrats fins aleshores a Can Palmer (CERE i ara CEIP). La proximitat entre els dos centres i la quantitat important d'alumnes amb NEE amb característiques força diferents al que era (i sovint continua sent) habitual als centres de Secundària, va generar aquesta fórmula d'atenció. En aquells moments inicials, va ser força important el paper de l'EAP i l'empenta i el suport de la Inspecció, en la concreció amb l'equip docent de la forma de funcionament. Va haver un primer curs i un primer grup; va promocionar i així es va anar creixent fins al curs 99-00, en què va sortir la primera promoció que havia completat els 4 cursos de l'etapa..

Quins són els nostres alumnes?

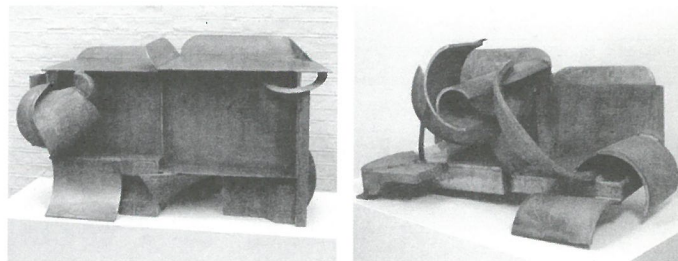
Les necessitats educatives dels alumnes que atenem van més enllà de les que hem anat veient a la major part de centres d'ESO a l'aula ordinària amb dictamen de l'EAP. És, doncs, una franja d'alumnat poc habitual als centres de Secundària. Als grups ordinaris del nostre Institut hi ha d'altres alumnes amb NEE amb dictamen; aquest fet que pot donar mesura de les necessitats que presenten els que assisteixen als Grups Reduïts. És l'EAP qui determina l'orientació a una o altra d'aquestes dues situacions escolars. El dèficit més freqüent és el retard mental, en general per sota del "lleuger"; també atenem altres dèficits com els motrius, els trastorns de personalitat o la síndrome de Down.

Direm el que ve a continuació en termes negatius: NO SOM CAPAÇOS D'ATENDRE TOT L'ALUMNAT. La fórmula que estem exposant aquí no és independent del grau de dèficit o de les múltiples necessitats educatives que pot arribar a presentar el conjunt de l'alumnat. Tenim alguns fracassos que deixen clar, almenys als nostres ulls, aquest aspecte tan delicat. Per què uns sí i els altres no? La resposta seria probablement molt complexa; insistim que el nostre és un centre ordinari i tothom qui realment coneix l'etapa de Secundària sap que els trets diferencials respecte a la cultura pedagògica i professional de la Primària és important. Apuntar també que la multiplicitat d'espais, la gran mobilitat i d'altres característiques del funcionament de Secundària, no són sempre ben rebudes per tots els alumnes.

El que podem dir, ara sí en termes positius, és quin és el perfil global de l'alumnat que s'enriqueix i creix en la nostra manera de fer. Aquests trets no han d'interpretar-se en absolut com a un criteri de selecció, sinó que són una descripció de l'alumnat de l'experiència concreta d'aquests anys.

Així doncs, les característiques comunes dels alumnes que creiem surten beneficiats d'aquesta forma d'escolarització, poden resumir-se en les següents:

- Han estat escolaritzats anteriorment en entorns ordinaris.
- Disposen de la competència comunicativa mínima que els permet participar i interaccionar amb els companys del grup ordinari.

- Tenen assolits els hàbits escolars bàsics; dit d'altra manera, tenen incorporat mínimament el funcionament escolar.
- Gaudeixen de suficient autonomia personal i de les habilitats socials bàsiques, que els permeten mostrar comportaments acceptables en l'entorn escolar ordinari.
- Són capaços de percebre "l'altre" com estímul per avançar. "L'altre" constitueix un model, un patró a seguir, que li serveix com a element d'aprenentatge.

Com funcionem?

Abans d'explicar l'organització dels Grups Reduïts, cal dir que a l'Institut hi ha d'altres estructures pedagògiques d'atenció a la diversitat que són: els desdoblaments d'algunes àrees, els grups flexibles en alguns nivells, o les unitats per als alumnes de difícil adaptació escolar (UAC).

La millor manera de definir l'organització dels Grups Reduïts és des del punt de vista del que anomenem "Situacions d'Aprenentatge" (en són 3), a les quals assisteix l'alumnat d'aquests grups i que es diferencien segons els espais on es porten a terme, la composició del grup amb qui es comparteix i els continguts o àrees que s'hi treballen:

- **Situació 1, GRUP ORDINARI.** Es realitza a les aules previstes en l'organització general del centre. Tot el Grup Reduït s'incorpora al grup-classe de referència, que li ha estat assignat a l'inici del curs. Inclou la tutoria grupal i els crèdits variables a més de les àrees de E. Física, E. Musical i E. Visual i Plàstica. Representa al voltant d'un terç de l'horari lectiu.
- **Situació 2, AULA OBERTA.** Es porta a terme a l'aula específica del Grup Reduït. En aquest cas, són alguns alumnes (els que precisen més suport) dels grups ordinaris del nivell, els que s'incorporen al Grup Reduït, fent-lo créixer fins a 10 o 12, segons el tarannà dels seus components. En aquesta situació d'aprenentatge es cursen les àrees instrumentals, català, castellà i matemàtiques. Representa un altre terç de l'horari dels nois i noies.
- **Situació 3, GRUP REDUÏT.** Es porta a terme principalment, a l'aula específica del Grup Reduït. És l'única situació que no comparteixen amb ningú més. Es realitzen les àrees de experimentals, socials i tecnologia (es fa al TALLER). Representa el terç que falta de l'horari escolar.

	On es fa ?	Amb qui es comparteix ?	Quines àrees es treballen ?
Situació 1: GRUP ORDINARI (+/- un terç)	Aula del grup de referència o l'assignada pel crèdit variable	Tot el grup-classe de referència	E. Musical E. Visual E. Física Tutoria Crèdits variables
Situació 2: AULA OBERTA (+/- un terç)	Aula específica del Grup Reduït	Alumnes del mateix nivell designats expressament	Català Castellà Matemàtiques
Situació 3: GRUP REDUÏT (+/- un terç)	Aula específica del Grup Reduït o, al Taller	Ningú més	Socials Naturals Tecnologia

Pel que fa al currículum i la seva adaptació; en el seu moment es va fer una Adaptació Curricular dels Objectius d'Àrea, de la qual es parteix i que en aquests moments ens proposem revisar. Aquesta és la guia pel que fa a l'Aula Oberta i el Grup Reduït.

En els Grups Ordinaris cada professor decideix el tractament curricular, tot i que si ho demana, rep el suport d'algun dels psicopedagogs, coneixedor del grup concret.

A nivell metodològic cal dir que funcionem molt escolarment, és a dir, que mantenim l'estructura de les àrees i les normes i els hàbits de treball, que tot i ser flexibles, són bastant similars a allò que l'alumne es troba al grup ordinari. No disposem de programacions molt detallades. Funcionem amb materials que hem anat consensuant i que sovint poden ser personalitzats per a cada alumne. Fem també, amb més o menys fortuna, algun intent d'utilitzar llibres del cicle.

Com a tret diferencial pel que fa a metodologia podem dir que des de l'inici de l'experiència, es veia la necessitat de prioritzar la vessant manipulativa, en la qual els alumnes poguessin desenvolupar habilitats particulars o aplicar aprenentatges que es donen a les àrees. Per aquest motiu es va crear el TALLER de tecnologia, que intenta deixar de banda el "llapis i paper" de les altres àrees i fer unes classes centrades en "pensar i manipular amb el suport de les TIC", a partir de projectes de treball pràctics i funcionals pel centre.

Els alumnes dels Grups Reduïts tenen sempre dos grups i dos tutors de referència. Des del moment de la seva acollida pertanyen a un grup ordinari (per exemple, 1rA) en el qual ja hem dit que fan la tutoria grupal i, el més important, comparteixen totes les sortides i activitats escolars. Igualment saben que el petit grup que formen s'anomena Grup Reduït i s'identifica com a 1rD, mentre funciona com a tal i per a la confecció d'horaris. El tutor d'aquest grup, que és sempre un psicopedagog, és qui fa la tutoria individual i el seguiment amb la família i els serveis externs al centre.

Un comentari final de funcionament respecte a la promoció de l'alumnat. En primer lloc, insistir que igual que per a tots els alumnes, existeix la promoció de curs o nivell. Un noi o noia quan ingressa a 1r, té clar l'itinerari dels quatre cursos d'ESO; sap que canviarà de tutor, de professors i d'aula. En segon lloc, un comentari quant a la promoció individual d'alumnes entre els dos tipus d'escolarització dins el centre. Ja s'ha dit que els alumnes vénen amb un dictamen d'escolarització informat per l'EAP, que defineix la seva pertinença al grup reduït. Tot i que no és el més freqüent, en algun cas s'ha derivat cap als Grups Reduïts alumnes amb NEE del centre que anaven al grup ordinari. En aquesta direcció mai no hi ha hagut problemes. La dificultat ha estat en direcció contrària. De fet, en els darrers tres cursos, ho hem intentat amb un alumne i sembla que està sent prou positiu. La recança no és només del professorat dels grups ordinaris, sinó també dels que atenen els Grups Reduïts, perquè ens sembla que un fracàs suposaria un precedent negatiu per a posteriors propostes. Per al proper curs, tenim la intenció de millorar aquest tema amb acompanyaments de suport al grup ordinari.

Quins són els recursos i com els organitzem?

El centre, a més del psicopedagog i el professor de pedagogia terapèutica, disposa de 5 psicopedagogs més que fins ara hem estat en comissió de serveis i que no sabem si podrem tenir continuïtat ara que han estat creades les vacants.

D'altra banda, el curs passat va incorporar-se un noi amb paràlisi cerebral i se'ns va atorgar una educadora que aquest curs

s'ha duplicat per temes de dotació segons les ràtios d'EE.

També aquest curs, hem estat dotats de 6 ordinadors amb l'etiqueta de Diversitat.

Això és tot el que tenim de més respecte a un altre IES. Suficient fins al moment, per les necessitats que hem d'atendre.

És important assenyalar dues característiques de la distribució dels recursos, resultants de la pròpia organització pedagògica. D'una banda, l'existència de l'Aula Oberta és força ben rebuda pels professors de les àrees instrumentals, ja que els descarrega d'una franja d'adaptació dins els grups ordinaris. D'altra banda, tenir en compte que donat que tot l'alumnat dels Grups Reduïts cursen al voltant d'un terç del seu horari amb el grup ordinari, els psicopedagogs podem participar en un terç del nostre horari lectiu en les activitats adreçades al conjunt de l'alumnat del centre. Fem grups flexibles, crèdits variables, etc. De fet, és molt important el coneixement de l'alumnat que adquirim en aquestes classes, per atendre les demandes de valoració individual o grupal que sorgeixen en l'equip docent, ja que cada nivell té un psicopedagog referent a qui adreçar-se.

Fins aquí, aquest intent descriptiu de l'experiència que titula l'article. El que ve a continuació prova de ser una aportació personal; per tant, les opinions i reflexions que conté no han de comprometre el centre ni els altres professors que participen de l'experiència. Per aquest motiu utilitzaré, com he fet a la introducció, la primera persona en la redacció del text.

L'EXPERIÈNCIA I EL PLA DIRECTOR DE L'EE

Tenim un marc ?

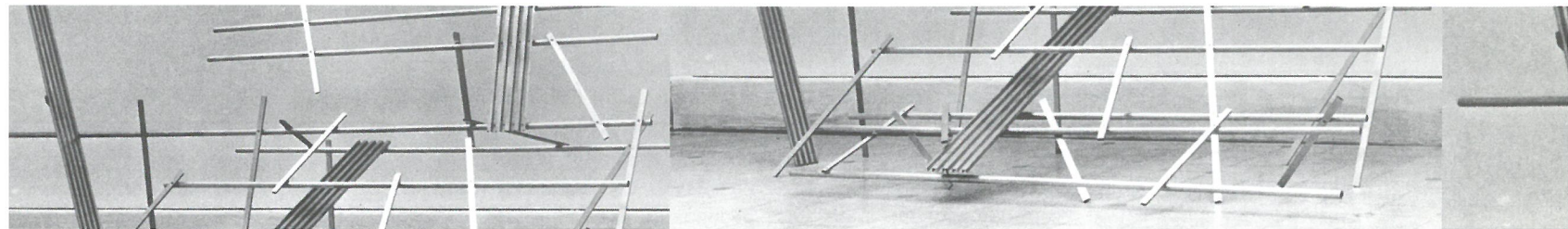
Després del canvi històric de govern que es va produir fa uns mesos, no es pot assegurar què passarà amb el Pla Director; si tindrà o no continuïtat i/o, com es desenvoluparà. Tot i així, és de suposar que serà el marc de partida pels qui regiran les polítiques educatives els propers quatre anys. Una anàlisi que situï els «Grups Reduïts», en el que diu l'esmentat Pla Director de l'EE, esdevé interessant per poder fer les reflexions i propostes del darrer bloc de l'article. Per fer-ho posaré de relleu els aspectes principals dels diferents apartats (que utilitzo entre cometes) tal com van apareixent i, el seu grau de consonància o dissonància amb les característiques de l'experiència que he explicat.

"Principis i objectius"

Quan introdueix el principi de normalització i diu, «...*dissenyant l'organització i el funcionament de tot allò que és normal...de manera que hi pugui participar...*». Penso que el terme "normal" s'entén com a sinònim d'estable i, en aquest sentit és ben segur que al nostre centre, els «Grups Reduïts» són una estructura normal i vertebrada dins l'organització general del centre.

Quan anomena la inclusió i diu «...*tant com sigui possible en els centres ordinaris...i garantiment de la seva continuïtat*», la nostra experiència demostra que tots els agents educatius (alumnes, professors, serveis i, pares), donem per feta aquesta continuïtat. I crec que això és possible precisament perquè té aquesta estructura vertebrada, clara i estable, sense variacions contínues que afectin a la resta del centre i el professorat.

Quan parla de criteris basats en el principi d'integració i diu «*Revisió continuada de la participació de l'alumnat amb discapacitat de les activitats de les aules ordinàries, per a incrementar aquesta participació.*», és fa palès que, tot i l'interès d'alguns professors, aquesta revisió no és una realitat

afirmada al nostre centre. Ja he dit, que la promoció **individual** cap als grups ordinaris, més enllà del que és fix i estable en l'organització pedagògica, és força difícil.

“Actuacions, fases i avaluació”

En parlar de les actuacions previstes, explica que farà *«Anàlisi i reelaboració, si cal, de la normativa de: Escolarització d'infants i de joves amb discapacitats...i, unitats d'educació especial en centres docents ordinaris ...»*. Que jo sàpiga, no s'ha publicat cap normativa encara. El fet és que hem anat trampejant sense aquesta normativa però, que hi ha alguns temes que la requereixen urgentment. Un d'ells, el de l'acreditació que podem atorgar als alumnes del «Grups Reduïts» però, que pot suposar una discriminació negativa per l'accés als PGS.

Quan parla de formació del professorat i del desenvolupament d'un pla de formació *«...particularment sobre: Comprensivitat de les pràctiques educatives, Inclusió i integració d'alumnat amb discapacitat en entorns generals ...»*. Aquest no ha estat, almenys el nostre cas. Ni sé que s'hagi ofertat al centre cap curs específic ni em consta que el professorat, s'hagi matriculat de forma individual a cursos de formació d'aquest tarannà.

“Escolarització de l'alumnat amb discapacitat”

Quan en el punt 5.2, defineix les situacions actuals de provisió de serveis específics, parla de dues situacions diferenciades, en una de les quals es descriuen *«Situacions singulars... en un determinat sector en el qual no es disposa de centres d'EE,...de centres ordinaris amb unitat/s d'educació especial...on s'escolaritzen i es proporcionen serveis educatius específics a l'alumnat amb discapacitat...que, en les situacions més generalitzades, podria estar escolaritzat en centres d'EE...»*. Aquesta definició no encaixa del tot en la nostra situació en la mesura que, tot i que a Viladecans, no existeix cap centre d'EE, sí que se'n disposa al sector, en concret a la població veïna (Gavà). Respecte a la segona part d'aquesta cita, és cert que l'alumnat dels «Grups Reduïts» podria estar perfectament a un centre d'EE. Per tant, donat que des de l'any 96 hem rebut alumnat de tot el sector, sempre hi ha hagut una doble opció específica per aquest alumnat, ja que els «Grups Reduïts» han conviscut amb un centre d'EE.

En l'apartat 5.3, planteja la *“Opció que es proposa sobre l'evolució dels serveis educatius específics en el conjunt de centres...”*, i manté la diferenciació en situacions més generalitzades i singulars, i torna a dir que aquestes es proposen per *«...quan no existeixin al sector centres d'EE»*. Per tant, els «Grups Reduïts» continuen sense encaixar en el futur ja que com hem exposat, estem en un sector on conviuen els dos tipus d'escolarització (centre d'EE i, unitats en centre ordinari).

Al punt 5.7, al definir les *“Dotacions de suports específics als centres ordinaris...”*, utilitza un criteri quantitatiu per

diferenciar-los: a més alumnes amb discapacitat, més recursos. Si n'hi ha molts el centre es classifica com de “dotació extraordinària”, que no és res més que la seva descripció. També en aquest punt s'apunta el criteri que *“...l'organització ha de permetre a l'alumne amb discapacitat participar en el major grau possible en les activitats generals del centre...”*. No es suggereix en cap moment que els recursos o la classificació dels centres, puguin estar en relació amb un projecte pedagògic. Des del meu punt de vista es fa difícil mantenir una diferenciació, basada sempre en variables descriptives de la freqüència (generals o singulars) o purament quantitatives (dotació ordinària o extraordinària).

Al punt 5.8, en parlar de l'escolarització de l'alumnat amb discapacitat diu que *«...s'efectuarà quan el servei d'avaluació consideri que l'atenció adequada...només pot ser garantida a través d'una provisió de suport educatiu específic en aquests emplaçaments específics»*. Al meu entendre és particularment rellevant la paraula “garantida” perquè expressa un indicador real de qualitat educativa, exigible encara més per l'alumnat amb discapacitat i, que penso que sí es dona al nostre centre en els «Grups Reduïts».

“Plans Educatius Individualitzats”

La definició argumentada i raonada dels PEI, que es fa al Pla Director, suposa com diu, una posta al dia dels elements de planificació educativa adreçada a un alumne. Res a dir quant a la conceptualització, només alguns aclariments per situar el què fem realment al respecte del que es diu al Pla. Les adaptacions que duem a terme, tant als «Grups Reduïts», com als grups ordinaris, rarament es detallen de manera individual; són programacions de grup basades en la modificació del DCB elaborada en el seu moment, amb l'assessorament d'un membre de la Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa.

El seguiment tutorial es prioritza per davant del curricular; penso que per un motiu ben senzill: als centres d'ESO (almenys al nostre) es fa difícil incorporar més espais de coordinació de l'equip docent per la multiplicitat d'horis del professorat i perquè, l'elaboració conjunta d'acords sobre els ajustaments curriculars de caire individual, requereixen una dedicació molt important. Penso que probablement, al centre duem a terme una important personalització de l'ensenyament adreçat als alumnes d'aquests grups, però que aquesta no queda reflectida en forma de “papers”, ni s'elabora de forma prou col·legiada.

“Itineraris escolars”

Quan en l'apartat 7.1, descriu situacions actuals que mostren avenços en relació amb la inclusió, és evident que la nostra experiència hi és reflectida. Però també ens hi trobem reflectits, quan explica dues conceptualitzacions que s'hi oposarien, *“...un alumne/a és integrable si segueix el mateix currículum que els altres...i...un alumne/a pot ser inclòs en un*

centre ordinari si pot aprofitar les activitats generals que es proporcionen a tot l'alumnat...". En el nostre cas, la presència continuada dels «Grups Reduïts» i dels professionals que s'hi han dedicat, no ha estat suficient per capgirar les formes de pensar i de fer, com a centre i com a professors, tradicionalment assentades en la cultura pedagògica de la Secundària. S'han produït modificacions en actituds envers l'alumnat amb discapacitat, però sense que això hagi esdevingut al·licient per processos d'innovació pedagògica a les aules del centre.

Al punt 7.2, aborda el tema clau dels itineraris, en esmentar la necessitat "*...seguretats en el trajecte...i els graus d'incertesa en les opcions, que són més grans, en les persones amb discapacitat*".. Al meu entendre, la necessitat de reduir aquest fenomen, torna a ser un argument, per defensar l'estabilitat de la manera de fer que duem a terme al centre. El relatiu tancament pedagògic d'aquest tipus de fórmules, es soluciona si tal com s'apunta s'estableixen «... itineraris escolars que prevegin més d'una opció per a cadascuna de les parts del trajecte.". Opcions significa la possibilitat d'optar al moment d'escolaritzar o, de canviar quan ja se n'hi està; per tant, es reafirma la necessitat que en un mateix sector convisquin quantes més opcions millor i, que aquestes, tinguin cadascuna una concreció en forma de projecte pedagògic públic i entenedor, per les famílies i el propi alumnat.

REFLEXIONS I PROPOSTES

Una mirada crítica...

El lector ja ha anat copsant entre línies, els punts crítics de com treballem a l'Institut amb aquests grups. Per tant seré molt sintètic i, tan sols recuperaré els aspectes positius i negatius, més rellevants al meu entendre.

Aspectes positius de l'experiència:

- Crec que el fet més important a tenir en compte, és que la continuïtat de l'experiència al llarg d'aquests 8 cursos, demostra la seva viabilitat.

- L'alt grau de satisfacció dels usuaris (alumnes i famílies), és un indicador fiable de la qualitat de la proposta pedagògica que se'ls adreça. L'avaluació externa realitzada el curs passat, així ho va corroborar.

- En general, l'alumnat dels «Grups Reduïts», rep encantat l'augment d'atenció específica i, sovint això contribueix a millorar la seva autoestima i la pròpia imatge davant els altres.

- Resulta essencial la promoció de curs, per aplicar el principi de "normalització". Pels nois i noies i, les seves famílies, la normalitat inclou anar passant de curs, com i, amb els altres.

- La situació d'aprenentatge de "Aula Oberta", crea un espai d'intercanvi més controlable (i enriquidor) pels alumnes dels «Grups Reduïts» i, contribueix a augmentar el grau de flexibilització curricular pels alumnes dels altres grups que hi participen. Uns disposen d'un model a imitar més proper; els altres, adopten un rol de competència positiva que rarament

poden desenvolupar a l'aula ordinària.

- L'acceptació per l'alumnat dels grups ordinaris, dels nois i noies dels «Grups Reduïts», és un fet normalitzat i, representa un factor educatiu difícilment substituïble, ja que "educa" uns valors, que depenen de l'experiència del contacte amb l'altre diferent. S'aprèn pel que es viu.

- L'àmbit ordinari rep beneficis molt clars, ja que al voltant d'un terç de la dedicació dels psicopedagogs reverteix en l'alumnat dels grups ordinaris.

Aspectes negatius de l'experiència:

- En algun alumne es produeix rebuig pel senyalament que suposa pertànyer a un «Grup Reduït».

- El noi o noia que ingressa a un "Grup Reduït", en general ho té difícil per promocionar a l'aula ordinària. L'etiquetatge continua existint i, és difícil de combatre.

- Entre les famílies i, de vegades els propis alumnes, es produeix la falsa creença que aprovar al "Grup Reduït", els equipara competencialment al nivell que cursen. Per aquest motiu, sovint es generen expectatives de formació post obligatòria i inserció laboral, poc realistes.

- Quan es fa l'orientació des de l'EAP, és complex preveure l'adaptació dels alumnes a una estructura pedagògica com la nostra, ja que alguns problemes es generen en la pròpia composició del "Grup Reduït" i/o, en la nova situació que significa per l'alumne, l'ingrés i estada a l'IES. Solucionar-ho també acostuma a ser força complex.

- Per part del professorat, hi ha modificació del grau d'acceptació dels alumnes amb NEE, però menys del que es podria preveure. És interessant veure que aquesta acceptació, depèn més del "tarannà" personal, que de l'experiència o formació de cada professor.

- El perfil del professorat, ve marcat per l'Administració per la dependència de l'especialitat de Psicopedagogia i, el compliment de la normativa i els requisits administratius. Totes dues coses limiten la cerca de professionals adequats per un projecte educatiu com el nostre.

Reflexions i propostes per l'etapa secundària

Dues reflexions que contradiuen l'arquetip sobre la capacitat innovadora i comprensiva de l'escola actual. Estic convençut que les famílies quan pensen en una escola pel seu fill, busquen "seguretats". Els pares "previsors", encara més els qui ho són d'un noi o noia amb discapacitat, volen saber quins centres poden atendre i com, al seu fill o filla. Aquesta legítima necessitat posa de relleu la primera contradicció: *no té sentit esperar a tenir matriculats uns alumnes per dotar d'uns recursos i sobretot, per generar un projecte pedagògic, perquè mentrestant molts pares s'hauran dirigit a llocs que sí que en disposen, o pitjor encara, s'hauran desesperat.* El Departament ja "ordena" de forma general, com cal organitzar-se per atendre la

diversitat, en els decrets i les normatives de funcionament de curs; però els centres escolars, sobretot els de Secundària, tenen quant al seu funcionament intern, un caràcter molt conservador en les maneres de fer i una gran inèrcia organitzativa, derivada sobretot de la complexitat horària. Aquest i altres trets, els fa difícil evolucionar en el sentit que exigeix un sistema educatiu comprensiu i, remarca la segona contradicció: *una cosa és el que se li diu al centre que s'hauria de fer i, l'altra, el que realment es fa.*

Penso que de vegades, l'escolarització o l'orientació escolar dels alumnes amb discapacitat, sembla més, una acció executiva, de caire bàsicament probabilístic (...podria ser..., ...si es fes això i allò..., ...que es pugues atendre..., però s'hauria de,perquè no pot ser que...), que un procés raonat basat en l'anàlisi de les necessitats de l'alumne i, de les ofertes escolars contingents a aquestes ja que no hi són o, no tenen l'entitat o estabilitat suficient. Si s'acompanyés als pares als centres on se'ls orienta, veuríem com agraeixen, poder sentir projectes concrets i no, declaracions d'intencions fetes per altri, que giren la vista un cop "emplaçat" l'alumne.

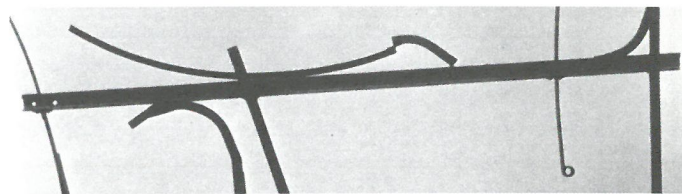
Proposta 1, PROJECTES CONCRETS I ESTABLES:

Fora bo preveure, ofertar i mantenir; fórmules elaborades amb una estructura pedagògica bàsica poc canviant, adequades a les necessitats d'un ventall d'alumnat (que, possiblement no seran tots); elaborades per uns equips implicats en el seu desenvolupament; que es puguin explicar als pares i als altres centres de forma entenedora i, que quedin especificades a nivell de l'horari del centre.

Cal parar atenció al fet que la millor escola, potser no és la mateixa per tothom i que, no tots els alumnes es troben a gust en un mateix entorn educatiu. Podem pensar que la més adequada, és aquella que atén dues necessitats bàsiques: sentir-se estimat i acceptat per l'entorn i, que aquest entorn, resulti estimulador i no pas estressant. L'estimulació ha d'incloure prou atenció específica que impedeixi "escalfar cadira"; per tant, el grau de participació a l'activitat ordinària, ha d'estar equilibrat amb el suport que es dona perquè sigui efectiva. Si el centre educatiu no compleix aquests dos mínims, li podem posar l'etiqueta d'escola "inclusiva" pel fet que tots entren per la mateixa porta, però cal començar a pensar que està fen fallida pel que fa al projecte educatiu de l'alumnat amb NEE.

Dir també, que altres vegades tinc la certesa que som els mateixos professionals, qui sotmesos a les pressions burocràtiques o de les famílies, a la moda del què es porta pedagògicament o, a la necessitat d'evitar enfrontaments, acabem prenent decisions sense gaires dosis, del que podem anomenar "sentit comú professional". Un sentit comú diferent del de les altres persones, perquè té en compte el màxim de factors en avaluar una situació de tipus educatiu; des dels normatius i burocràtics, fins els dels principis psicopedagògics més recents, però que no deixa mai de banda, que *el fi últim de tot això és el benestar educatiu d'una persona concreta i, la transcendència per la seva evolució, que tenen les decisions que altres prenem per ella.*

Fent ús d'aquest sentit comú professional, i potser sent una mica agosarat, diré quelcom que no sembla políticament correcte però que cau pel seu propi pes: ara i aquí, la major part de centres escolars de secundària, tot i els seus esforços, no tenen una capacitat il·limitada d'adaptació a la múltiples necessitats

educatives; tampoc, amb algunes excepcions, són sempre capaces de generar una organització pedagògica prou flexible. Cal progressar i és difícil fer-ho amb "calçador".

Proposta 2, FÓRMULES VARIADES I SECTORIALS: *Caldria impulsar i dotar en els centres ordinaris d'un un mateix sector (per poder ser prou estables), fórmules diferents entre elles, per la seva estructura organitzativa i curricular, que sense especialitzar-se en cap tipologia, es complementessin, cobrint veritablement el ventall de necessitats de tot l'alumnat. Fora raonable continuar comptant amb els centres específics d'EE, com una possibilitat més, per alumnat en situació extrema o que no s'adapta a l'estada en centre ordinari.*

Crec que hem de ser els professionals de l'ensenyament, els que posem una mica de seny quan es practica la imposició administrativa sense raó o, quan la defensa legítima d'un principi com la inclusió, passa a ser simple fonamentalisme. Tots dos fan pagar un preu a qui menys ho ha de fer: el propi alumnat amb discapacitat. Considero que al capdavall, s'acaba practicant una forma de "exclusió", perquè no es té prou en compte si l'entorn a on s'adreça l'alumne, compleix realment les condicions adequades. El veritable dret que suposa el principi d'inclusió, són aquestes condicions i no, un simple "emplaçament". Tot un repte.

Proposta 3, TREBALLAR PER UNA INCLUSIÓ POSSIBLE: *Precisament per respecte als alumnes amb discapacitat, cal tocar de peus a terra. Assumir com és la secundària pel que fa a organització i cultura del professorat, per plantejar seriosament les coses. Dir si creiem que cal una reconversió d'organització o professional i dir també el perquè, si no ens atrevim a fer-la. Si volem l'èxit dels alumnes, cal partir d'aquests reconeixements per promoure i tutelar els PROJECTES INCLUSIUS i cal formar, convèncer i incentivar al professorat per a fer-los possibles.*

Per acabar, vull explicitar la meua esperança que aquesta experiència, com ha passat amb d'altres relacionades amb l'atenció a la diversitat, no mori d'èxit. Crec convenient tornar a recordar que es porta terme en un centre "ordinari", amb professors i professores "ordinaris" que lluny de voler-nos menjar la "lluna pedagògica", només pretenem atendre el millor possible uns i unes alumnes ben "extraordinaris". Elles i ells s'ho mereixen com a persones i com a ciutadans d'una societat progressista com la que aspirem a ser.

Abril de 2004

Correspondència amb l'autor: Carles Pinar García, Psicopedagog i professor del Taller de Tecnologia a l'IES Josep Mestres i Busquets. Assessor psicopedagògic a diferents EAP (S. Adrià, Badalona i Sarrià), des de 1990 fins a 2001. Avinguda Diagonal 239, 7è 1a. 08013-Barcelona. E-mail: cpinar@pie.xtec.es / cpinar@menta.net